

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2023. № 7.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.7.40>

УДК 338

*I. В. Діденко,
к. е. н., старший викладач кафедри економічної кібернетики,
Сумський державний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1934-7031>*

*А. Ю. Єфіменко,
аспірант кафедри економічної кібернетики,
Сумський державний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2810-0965>*

АНАЛІЗ ІНТЕГРАЛЬНОГО ІНДЕКСУ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ З УРАХУВАННЯМ ФАКТОРІВ КОРУМПІЗАЦІЇ ТА ТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ*

*I. Didenko,
PhD in Economics, Senior Lecturer of the Department of Economic Cybernetics,
Sumy State University
A. Yefimenko,
PhD student of the Department of Economic Cybernetics,
Sumy State University*

ANALYSIS OF THE MACROECONOMIC STABILITY INTEGRAL INDEX TAKING INTO ACCOUNT FACTORS OF CORRUPTION AND SHADOW ECONOMY

**Роботу виконано в межах науково-дослідної теми «Моделювання механізмів детінізації та декоруптізації економіки для забезпечення національної безпеки: вплив трансформації фінансових поведінкових патернів» (номер державної реєстрації 0122U000783).*

У статті розглянуто теоретичні та практичні аспекти макроекономічної стабільності, що включає фактори корупції та тінізації.

Метою статті є аналіз інтегрального індексу макроекономічної стабільності з урахуванням факторів корупції та тінізації на основі даних 36 країн протягом 2010-2021 років. Зазначена мета досягається шляхом проведення факторного аналізу для відбору статистично значущих показників макроекономічної стабільності, що включають також блоки корупції та тіньової економіки, та на основі цього розрахунок узагальнюючого інтегрального індексу.

Визначено, що корупція та тінізація економіки є дестимулюючими факторами розвитку економіки будь-якої країни, оскільки зазначені економічні процеси знижують обсяги ВВП, ВНД на душу населення, збільшують розрив у доходах різних верств населення, збільшують рівень безробіття, знижують фіскальний потенціал країни.

Охарактеризовано основні індикатори блоків макроекономічна стабільність - корупція - тіньова економіка.

У ході проведення дослідження були використані такі інструменти: методи групування, порівняння та узагальнення, аналізу, факторний аналіз, метод головних компонент, аналіз часових рядів, розрахунок інтегральних індексів.

З практичної точки зору, розрахунок індексу макроекономічної стабільності з урахуванням факторів корупції та тінізації є цінним, оскільки дослідження є фундаментом для проведення подальших досліджень на основі визначених статистично значущих елементів індексу та його загальних коливань.

На основі інтегрального показника виділяємо провідні країни у 2010, 2015, 2020 та 2021 роках та визначаємо якісні та кількісні особливості макрополітик, антикорупційних заходів та інструментів протидії тінізації економіки, що можуть бути орієнтирами для інших держав.

Зазначена тематика підлягає подальшому більш детальному вивченню з урахуванням змін у соціально-економічній політиці держави та коливань у світовій економіці.

The article examines theoretical and practical aspects of macroeconomic stability, including factors of corruption and shadow economy

The purpose is to analyze the integral index of macroeconomic stability, taking into account the factors of corruption and shadow economy, based on the data of 36 countries during 2010-2021. The specified goal is achieved by conducting a factor analysis to select statistically significant indicators of macroeconomic stability, which also include blocks of corruption and the shadow economy, and based on this calculation of a generalizing integral index.

The research determinants that corruption and the shadow economy are disincentive factors for economy development of any country, since these economic processes reduce the volume of GDP, GNI per capita, increase the gap in the incomes of various population segments, increase the unemployment level, and reduce the fiscal potential of the country.

The main indicators of macroeconomic stability - corruption - shadow economy blocs are characterized.

The following tools were used during the research: methods of grouping, comparison and generalization, analysis, factor analysis, method of principal components, time series analysis, calculation of integral indicators.

From a practical point of view, the calculation of the macroeconomic stability index, taking into account the factors of corruption and shadowing, is valuable, since the study is the foundation for further research based on the identified statistically significant elements of the index and its general fluctuations.

On the basis of the integral indicator, we highlight the leading countries in 2010, 2015, 2020 and 2021 and determine the qualitative and quantitative features of macro policies, anti-corruption measures and tools for countering the shadow economy, which can serve as guidelines for other countries.

The specified topic is subject to further, more detailed study, taking into account changes in the socio-economic policy of the state and fluctuations in the world economy.

Ключові слова: макроекономічна стабільність, корупція, тіньова економіка, інтегральний індекс, ВВП

Keywords: macroeconomic stability, corruption, shadow economy, integral index, GDP

Постановка проблеми. У сучасному світі популяризується питання сталого розвитку, що являє собою єдину концепцію ООН щодо необхідності встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь. Варто зазначити, що серед цілей сталого розвитку провідне місце посідає забезпечення гідної праці та економічне зростання. Саме макроекономічна стабільність є однією із запорук економічного зростання країни. Вона являє собою економічну основу на міжнародному рівні для ефективного функціонування всіх сфер держави.

Варто зазначити, що серед ключових завдань сталого економічного зростання, яке базується на макроекономічній стабільності держави, є такі:

- забезпечення стійкого зростання ВВП на основі модернізації виробництва, розвитку інновацій, підвищення експортного потенціалу, виходу продукції на зовнішні ринки;
- розвиток високотехнологічних конкурентних виробництв;
- підвищення рівня зайнятості населення та забезпечення надійних та безпечних умов праці для всіх працюючих;
- сприяння мирним та інклюзивним суспільствам;
- надання доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та інклюзивних інституцій на всіх рівнях [3].

Перше завдання включає в себе заходи, що мають опосередкований вплив на зменшення рівня тіньової економіки, що є дестимулятором

приросту ВВП. Тіньова економіка - це сукупність видів економічної діяльності держави, що заборонені законодавством країни, або тих, які з різних причин не враховані в офіційній статистиці.

Слід звернути увагу, що пандемія COVID-19 спричинила серйозну рецесію майже в усіх країнах Європи у 2020 році та меншою мірою також у 2021 році, що проявлялося через значне зростання безробіття та різке падіння ВВП і національного доходу. Ці основні причинно-наслідкові рушійні сили призвели до значного зростання тіньової економіки у більшості країн світу. Найбільше зростання (на 3,13 відсоткових пунктів) відбулося в Хорватії, з підвищенням з 26,43% у 2019 році до 29,56% у 2020 році; наступне найсильніше зростання (2,81 відсоткового пункту) спостерігалось в Болгарії, де діяльність зросла з 30,12% у 2019 році до 32,93% у 2020 році. Найслабше зростання (на 0,77 відсоткового пункту) було виявлено у Фінляндії, де частка тіньової економіки зросла з 10,59% у 2019 році до 11,36% у 2020 році [10].

Два останні завдання економічного зростання включають заходи щодо боротьби з корупцією та легалізацією доходів, що були отримані злочинним шляхом. Серед індикаторів корумпованості економіки виділяють такі: первинні державні видатки як частка первісно затвердженого бюджету, індекс сприйняття корупції та інші. Корупція є одним із ключових антистимулюючих факторів розвитку економіки будь-якої держави, оскільки зловживання службовими обов'язками стримує інвестування у національну економіку, але сприяє збагаченню конкретних осіб.

Відповідно до дослідження Агенції міжнародної прозорості станом на кінець 2017 року у всьому світі майже кожна четверта особа сказала, що платила хабара, коли отримувала доступ до державних послуг за останні 12 місяців. Варто зазначити, що в Європі та Центральній Азії (31 %) виборні представники вважалися найбільш корумпованими, а в Америці як поліція, так і виборні представники показали найгірші результати (46 %) [11].

Таким чином, оцінка макроекономічної стабільності з урахуванням факторів тінізації та корумпованості є пріоритетним завданням держави на

шляху до економічного зростання як на національному, так і на світовому рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питання аналізу макроекономічної стабільності займалися як вітчизняні, так і іноземні науковці. Було визначено особливості макроекономічної стабільності та її складових у роботах таких дослідників: В.С. Стельмаха [1], Дж. Бейн [4], Е. Кавалларо та Б. Маггі [5], С. Чень [6] та інші.

Е. Кавалларо та Б. Маггі розглядали питання макроекономічної стабілізації в нерівноважній динаміці [5].

С. Чень розглядав таргетування темпів зростання номінального ВВП як більш бажаний інструмент економічного зростання держави, ніж таргетування темпів зростання номінального споживання або рівня інфляції з точки зору макроекономічної стабільності [6].

На противагу цьому, Дж. Бейн розглядав норма прибутку як міра монопольної влади [4], що є ознакою відсутності конкурентного ринкового середовища та, як наслідок, поширення корупційних процесів.

Відповідно до зазначеного вище питання аналізу інтегрального показника макроекономічної стабільності з урахуванням факторів корупції та тінізації є недостатньо дослідженим та потребує більш поглибленого вивчення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Основною метою дослідження є аналіз інтегрального індексу макроекономічної стабільності з урахуванням факторів корупції та тінізації економіки на основі даних 36 країн протягом 2010-2021 років.

Виклад основного матеріалу. Макроекономічна стабільність являє собою поступовий розвиток економіки держави як на національному, так і на світовому рівні, що має вагоме значення в умовах глобалізації та сталого розвитку. Вона проявляється через такі економічні процеси як стабілізація рівня цін та рівня безробіття, укріплення цінності національної валюти, вільне переміщення капіталів, але також повинна враховувати вплив

дестимулюючих економічних явищ, серед яких є корупція та тіньова економіка.

Корупція являє собою якісний дестабілізуючий чинник розвитку економіки. Це форма нечесності або кримінальний злочин, який вчиняється особою чи організацією, якій довірено займати владну посаду, з метою отримання незаконної вигоди або зловживання владою в особистих інтересах [7, с.1375]. Корупція може включати багато видів діяльності, а саме: підкуп, торгівлю впливом і розкрадання державного майна, а також включати дії, які є незаконними в багатьох країнах.

Одним із основних показників рівня корупції у державі є індекс сприйняття корупції, який був розроблений Організацією міжнародної прозорості - глобальна коаліція проти корупції. Це індикатор сприйняття корупції в державному секторі, тобто адміністративної та політичної корупції. Значення індекса визначаються на основі інформації з опитувань та оцінок корупції, зібраної різними авторитетними установами [8].

На рисунку 1 відображена карта ризиків глобального індексу корупції.

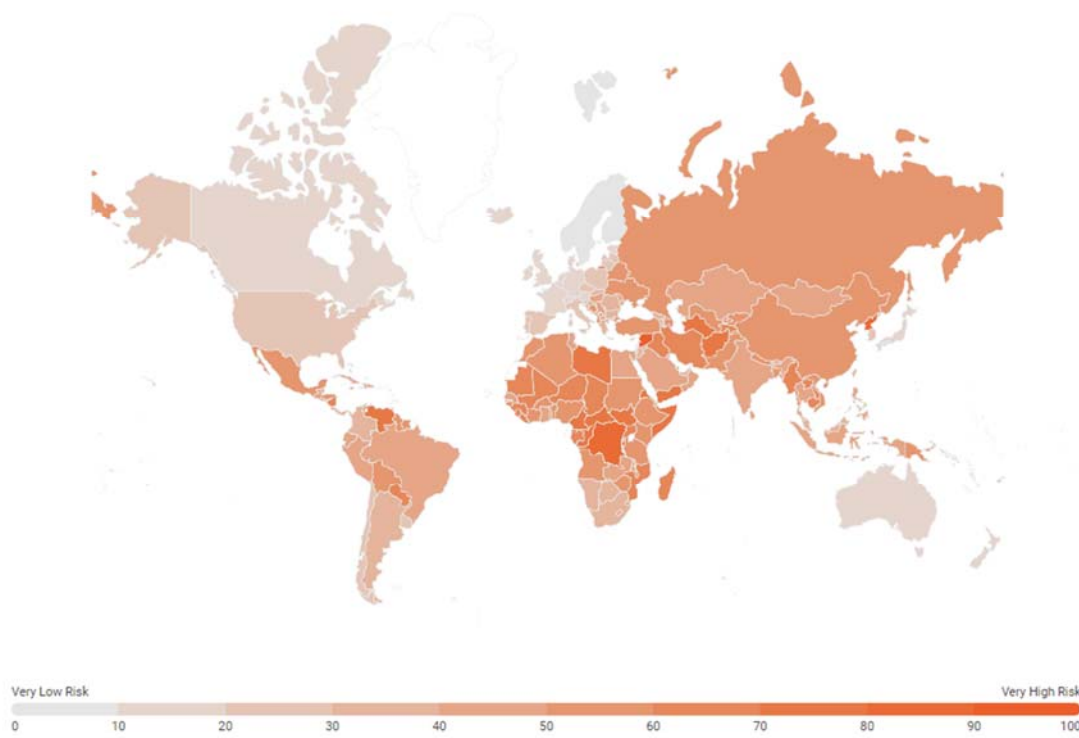

Рис. 1. Карта ризиків глобального індексу корупції на кінець 2021 року [9]

Щоб виміряти світовий стан корупції, індикатор Глобальний індекс корупції об'єднує результати двох підіндексів відповідно під назвою «Корупція» та «Злочини білих комірців» (останній зосереджується на відмиванні грошей, шахрайстві, фінансуванні тероризму тощо). Оцінки країни представлені за шкалою від 0 до 100, де 0 відповідає найнижчому ризику, а 100 – найвищому. На карті також класифіковано країни за 5 рівнями ризику, які поширюються від дуже низького (найсвітліший відтінок) до дуже високого (найтемніший відтінок). До країн з високим рівнем корупції станом на кінець 2021 року входять такі: Афганістан, Венесуела, Екваторіальна Гвінея, Еритрея тощо, а до країн з найнижчим рівнем корупції - Норвегія, Фінляндія, Швеція, Данія, Естонія тощо.

Також необхідно звернути увагу на ще один дестимулюючий чинник макроекономічної стабільності - тіньову економіку. Розглянемо такі класифікації для вимірювання тіньової економіки:

- підпільне приховане виробництво: діяльність, яка є законною та створює додану вартість, але свідомо приховується від органів державної влади;
- незаконне виробництво: виробнича діяльність, яка створює товари та послуги, заборонені законом або які є незаконними, коли виконуються за допомогою несанкціонованих процедур;
- виробництво в неформальному секторі: виробнича діяльність, що здійснюється зареєстрованими підприємствами у секторі домогосподарств або інших одиниць, які зареєстровані та/або менше зазначеного розміру з точки зору зайнятості та мають певне ринкове виробництво;
- виробництво домогосподарств для власного (кінцевого) використання: виробнича діяльність, результатом якої є товари або послуги, спожиті або капіталізовані домогосподарствами, які їх виробляють;

- статистичне «підпілля»: уся виробнича діяльність, яку повинні враховувати в основному програми збору даних, але пропускаються через недоліки в статистичній системі [2, с. 7].

Варто зазначити, що наявність тіньової економіки унеможливорює ефективне державне регулювання, оскільки знижується фіскальний потенціал країни, спотворюються економічні показники, дестабілізується ситуація на ринку праці тощо.

Для більш детального кількісного та якісного аналізу макроекономічної стабільності з урахуванням факторів корупції та тінізації проведемо розрахунок та оцінку інтегрального індексу зазначених вище економічних процесів на прикладі більшості країн із різним рівнем економічного розвитку.

Першочергово формуємо масив вхідних даних, що включає статистичну економічну звітність таких країн: Австрія, Албанія, Бельгія, Білорусь, Болгарія, Данія, Естонія, Ірландія, Ісландія, Іспанія, Італія, Кіпр, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Молдова, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, Великобританія (Об'єднане королівство), Польща, Португалія, Румунія, Сербія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Україна, Фінляндія, Франція, Хорватія, Чехія, Швейцарія, Швеція та США з 2010 по 2021 роки. Показниками для аналізу є загальні індикатори макроекономічної стабільності, індикатори корупції та тіньової економіки (табл. 1).

Наступним кроком є нормалізація вхідних даних, що враховує показники стимулятори та дестимулятори макроекономічної стабільності країни. Серед дестимуляторів виділяємо такі: рівень інфляції, рівень безробіття та рівень тіньової економіки.

На третьому етапі визначаємо статистично значущі показники. Відбір індикаторів проводимо шляхом методу головних компонент, що є основним інструментом факторного аналізу у пакеті Statistica. Результати розрахунків представлені у таблиці 2.

**Таблиця 1. Характеристика загальних індикаторів
макроекономічної стабільності, корупції та тіньової економіки (складено
автором на основі [10])**

Сфера	Показник	Позначення	Характеристика	Одиниці вимірювання
Загальні індикатори макроекономічної стабільності	Обсяг валового внутрішнього продукту (ВВП)	GDP	Грошовий еквівалент результату виробничої діяльності економічних одиниць-резидентів у галузі матеріального та нематеріального виробництв.	тис. дол. США
	Рівень інфляції (дефлятор ВВП)	INFLATION	Відношення індексу цін поточного періоду до індексу цін попереднього періоду у відсотках.	%
	Рівень безробіття (% від загальної робочої сили)	UNEMPL	Відношення кількості безробітних до загальної чисельності економічно активного працездатного населення країни.	%
	Індекс Джині	GINI	Показник означає розрив між бідними та багатими верствами населення: чим вищий коефіцієнт, тим більший розрив.	у. од.
	Приріст валового національного доходу на душу населення	GNI	Темп росту сумарної вартості товарів та послуг, що надходять у розпорядження певної держави за певний проміжок часу.	%

Продовження таблиці 1.

Сфера	Показник	Позначення	Характеристика	Одиниці вимірювання
Корупція	Первинні державні видатки як частка початково затвердженого бюджету	EXPEND	Ступінь, до якої загальний результат бюджетних видатків відображає початково затверджену суму, як визначено в урядовій бюджетній документації та фінансальних звітах.	%
	Індекс сприйняття корупції	CORRPERC	Показник сприйняття корупції в державному секторі.	у. од.
	Показник контролю корупції	CORRCONTR	Міра, якою державна влада використовується для приватної вигоди, включаючи як дрібні, так і великі форми корупції, а також «захоплення» держави елітами та приватними інтересами.	у. од.
	Показник політичної стабільності і відсутності насильства/тероризму	POLITSTAB	Вимірює сприйняття ймовірності політичної нестабільності та/або політично вмотивованого насильства, включаючи тероризм.	у. од.
Тіньова економіка	Показник ролі закону	LAW	Міра довіри агентів правилам суспільства та їх дотримання, і зокрема якість виконання контрактів, права власності, поліції та судів, а також ймовірність злочинів і насильства.	у. од.
	Показник регуляторної якості	QUALITY	Індикатор здатності уряду формулювати та впроваджувати ефективну політику та правила, які дозволяють і сприяють розвитку приватного сектора.	у. од.
	Рівень тіньової економіки (% від ВВП)	SHADOW	Частка як нелегальної діяльності, так і неофіційної легальної та формально не зареєстрованої.	%

Таблиця 2. Власні значення та частка загальної дисперсії для факторів утворених показниками макроекономічної стабільності, що включають показники корупції та тінізації економіки (розробка авторів)

Фактори	Власні значення	% загальної дисперсії	Кумулятивний % загальної дисперсії
Фактор 1	6,080	50,66	50,66
Фактор 2	1,504	12,54	73,2

Як можна побачити із даної таблиці кумулятивний відсоток загальної дисперсії, яку виділяють виділені фактори, складає більше 70%, а саме: 72,20%. При цьому перший фактор пояснює 50,66 % від загальної дисперсії, а другий – 12,54 %. Це свідчить про те, що змінні які увійшли до першого фактору, здійснюють більш сильний вплив на макроекономічну стабільність. Власні значення даних двох факторів перевищують одиничне значення. Наступним кроком дослідження є виділення факторних навантажень (табл.3).

Таблиця 3. Результати використання методу головних компонент (розробка авторів)

Показник	Фактор 1	Фактор 2
GDP	0,838	0,105
INFLATION	0,472	-0,506
UNEMPL	-0,389	-0,660
GINI	0,025	0,782
GNI	0,082	-0,119
EXPEND	-0,122	-0,350
CORRPERC	-0,953	-0,051
CORRCONTR	0,958	0,071
POLITSTAB	0,796	0,011
LAW	0,972	-0,029
QUALITY	0,940	-0,123
SHADOW	-0,830	0,170
Загальна дисперсія	6,080	1,504
Частка ЗД	0,506	0,125

Гіпотеза відносно того, що до першого фактору увійшли ті показники, які здійснюють сильніший вплив на макроекономічну стабільність, підтверджується. У стовпчику “Фактор 1” сірим кольором позначено комірки, де знаходиться факторне навантаження тих індикаторів, що здійснюють статистично значущий вплив у межах першого фактору. До таких показників належать такі змінні: GDP (0,838), CORRPERC (-0,953), CORRCONTR (0,958), POLITSTAB (0,796), LAW (0,972), QUALITY (0,940), SHADOW (-0,830). Всі перераховані показники мають значення факторних навантажень по модулю більше ніж 0,7. У стовпчику “Фактор 2” статистично значущий вплив відповідно до отриманого значення факторного навантаження 0,782 здійснює показник GINI. Таким чином, зазначені показники макроекономічної стабільності є значимими та можуть бути використані для визначення інтегрального показника макроекономічної стабільності з урахування коруптізації та тінізації економіки.

На рисунку 2 відображено графік кам’янистого осипу, який є графічним відображенням достовірного числа факторів.

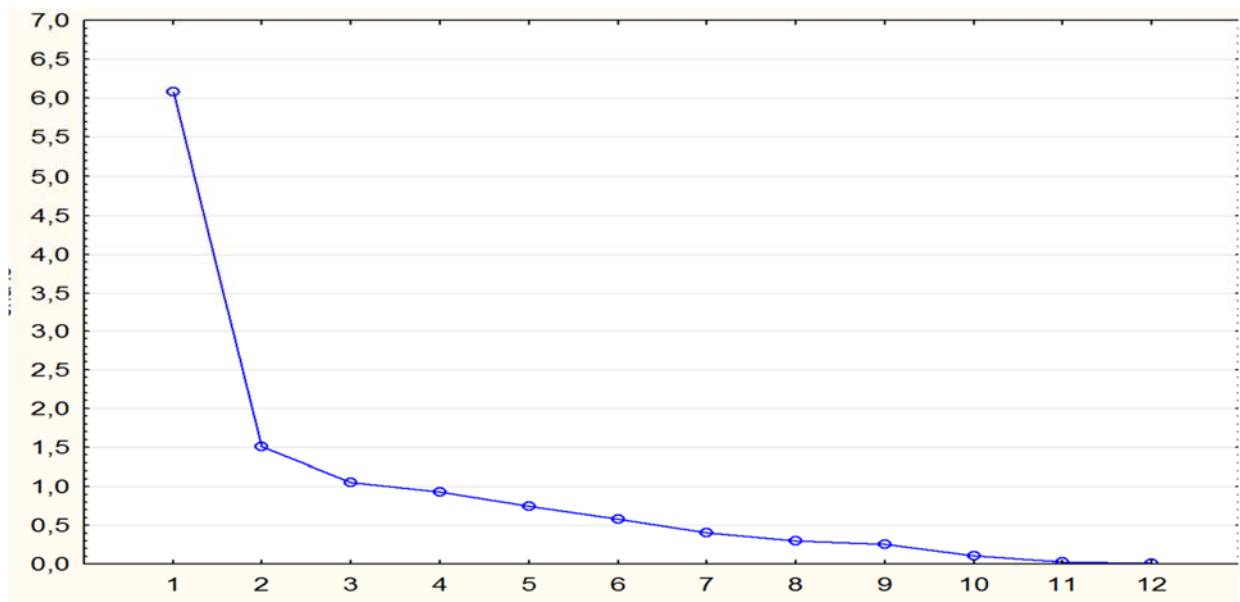

Рис. 2. Графік кам’янистого осипу (розробка авторів)

Таким чином, значне уповільнення кривої спостерігається на 2 власному значенні, що свідчить про статистичну значимість 2 факторів.

Заключним етапом дослідження є визначення безпосередньо інтегрального індексу макроекономічної стабільності з урахуванням чинників корупції та тінізації економіки методом рівномірної оптимальності. Даний метод передбачає зважування суми статистично нормалізованих показників на максимально можливу суму за всіма показниками аналізу, що передбачає застосування наступної формули (1):

$$IIMS(d)_j^{DF} = \frac{\sum_{i=1}^n S_{ij}}{\max\{\sum_{i=1}^n S_{ij}\}}, \quad (1)$$

де S_{ij} – нормалізований i -ий показник за j -ий період часу;

$IIMS(d)$ - інтегральний індекс макроекономічної стабільності країни з урахуванням факторів корупції та тінізації за j -ий період часу.

Варто зазначити, що максимальне значення інтегрального індексу не може перевищувати 1. На рисунку 3 графічно представлено розрахований індикатор для різних країн світу у 2010, 2015, 2020 та 2021 роках. Зазначені роки були відібрані зважаючи на значні світові фінансові та політичні виклики, а саме: початок фінансової кризи у 2009 році, анексія АР Крим та початок окупації Донецької та Луганської областей України у 2014 році, початок пандемії COVID-19 у 2019 році.

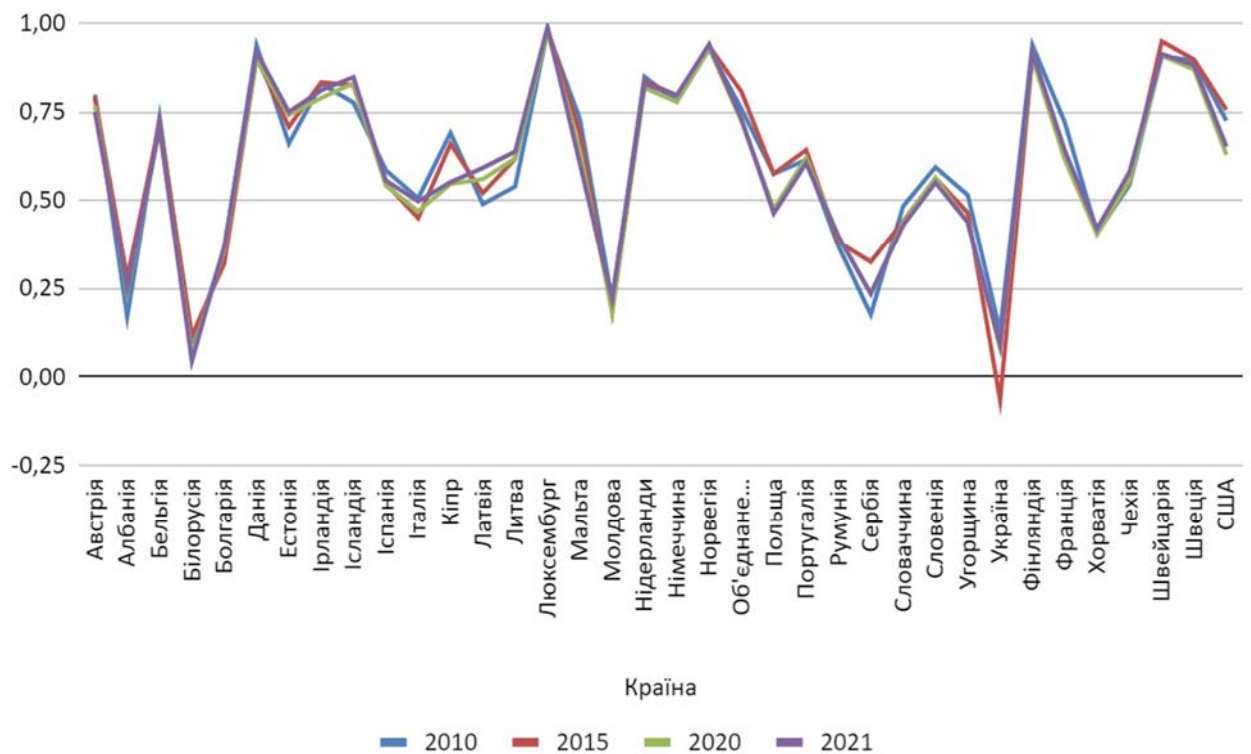

Рис. 3. Інтегральний індекс макроекономічної стабільності з урахуванням факторів корупції та тінізації у 2010, 2015, 2020 та 2021 роках (станом на кінець року) (розробка авторів)

Відповідно до графічного відображення розрахованого інтегрального індексу (рис. 3) максимальне значення становило 0,99 наприкінці 2021 року, а у 2010, 2015 та 2020 роках - 0,98 у Люксембурзі. Значення більше 0,9 протягом зазначених років спостерігалось також у таких країнах як Норвегія, Фінляндія, Данія та Швейцарія, що свідчить про макроекономічну стабільність, що включає фактори корупції та тінізації економіки. Визначені держави мали найвищі показники щодо обсягу ВВП, контролю корупції, політичної стабільності і відсутності насильства/тероризму, ролі закону, регуляторної якості, а також найнижчий рівень сприйняття корупції та тіньової економіки.

Найнижчий рівень інтегрального індексу макроекономічної стабільності з урахуванням корупції та тінізації спостерігався в Україні у

2015 році, що становив -0,07, що пояснюється загострення політичної та соціально-економічної ситуації в державі.

Як видно із графіка для кожної із досліджуваних країн характерним є незначні коливання інтегрального індексу у 2010, 2015, 2020 та 2021 роках.

Середнє значення розрахованого показника протягом 2010-2021 років становило близько 0,6, що характеризує помірну макроекономічну стабільність у загальному. З початку 2021 року інтегральний індикатор почав підвищуватися, що пояснюється адаптацією світових економік до викликів пандемії COVID-19.

Більш детально розглянемо кількісну зміну складових інтегрального індексу макроекономічної стабільності найбільш економічно стійких країн, а саме: Люксембургу, Норвегії, Фінляндії, Данії та Швейцарії, з 2010 по 2021 р (табл. 4). У таблиці наведені темпи приросту індикаторів.

Таблиця 4. Кількісний аналіз елементів інтегрального індексу макроекономічної стабільності, що включає чинники корупції та тінізації, % (розробка авторів)

Країна	Характеристика							Інтегральний індекс
	Обсяг ВВП	Індекс Джині	Індекс сприйняття корупції	Контроль корупції	Політична стабільність	Роль закону	Регуляторна якість	
Люксембург	↑20	↑10,4	↓4,7	↓8,2	↓17,4	↓3,1	↑14,4	↑1,1
Норвегія	↑1,6	↑8,9	↓1,2	↑3,1	↓17,1	↑3,2	↑8,2	↑1,4
Фінляндія	↑15,4	↓2,4	↓4,3	↑5,5	↓31,0	↑4,9	↑1,3	↓2,2
Данія	↑17,2	↑1,2	↓6,4	↑0,6	↓8,7	↑2,0	↓3,5	↓2,0
Швейцарія	↑19,3	↑0,3	↓3,4	↓3,6	↓10,1	↑3,3	↑6,9	↑0,7

Відповідно до даних таблиці 4 найбільш позитивна динаміка складових елементів інтегрального індексу макроекономічної стабільності спостерігається у Швейцарії, оскільки загальний індекс у 2021 році збільшився на 0,7% у порівнянні з 2010, а його складові, а саме обсяг ВВП на 19,3%, індекс Джині на 0,3%, індекс сприйняття корупції зменшився на 3,6%, контроль корупції знизився на 3,6%, політична стабільність знизилася на 10,1%, роль закону підвищилася на 3,3%, а регуляторна якість збільшилася на 6,9%. Також інтегральний індекс макроекономічної стабільності збільшився у Люксембурзі та Норвегії на 1,1% та 1,4% відповідно.

Таким чином, далі більш детально розглянемо якісні характеристики макроекономічної та антикорупційної політики в Люксембурзі, Норвегії та Швейцарії (табл. 5).

Таблиця 5. Порівняльна характеристика макроекономічної та антикорупційної політик, заходів детінізації економіки на прикладі Люксембургу, Норвегії та Швейцарії (розробка авторів на основі [12-13])

Країна	Макроекономічна політика	Антикорупційна політика
Люксембург	-рівень безробіття не повинен перевищувати 3%; - спеціалізація країни на фінансових і пов'язаних з ними послугах; - до кінця 2018 року уряд імплементував проекти законів щодо Директиви про боротьбу з ухиленням від оподаткування (ATAD), яка набула чинності з 1 січня 2019 року; -впровадження заходів для пом'якшення впливу високих цін на енергоносії на початку 2022 року; -зростання приватного споживання за рахунок використання надлишкових заощаджень і запровадження додаткових заходів державної підтримки.	-Кримінальний кодекс Люксембургу забезпечує правову базу щодо хабарництва; - внески в політичні партії регулюються законом; - Кодекс поведінки Державної ради встановлює заборону на прийняття будь-яких подарунків або знаків гостинності, приблизна вартість яких перевищує 150 євро; - законодавча база Люксембургу не має спеціального регулятора з виключною юрисдикцією для судового переслідування справ про корупцію. Будь-який прокурор може вимагати від судді розпочати розслідування корупції.

Продовження таблиці 5.

Країна	Макроекономічна політика	Антикорупційна політика
Норвегія	- нафтогазова промисловість є фундаментом усієї норвезької економіки; - займає перше місце за обсягом вироблення електроенергії за рахунок гідроелектростанцій; - розширення торговельних кордонів: ратифікація Угоди СОТ про спрощення процедур торгівлі, завершення процедур приєднання до Угоди СОТ про державні закупівлі, участь у розширенні переліку товарів відповідно до Угоди СОТ про інформаційні технології та прийняття законодавства щодо скасування сільськогосподарських експортних субсидій до кінця 2020 року; - система надходження резервних коштів від продажу нафтогазових ресурсів не в бюджет на наступний рік, а в "Державний нафтовий фонд".	- у 2014 році Норвегія запровадила Етичні рекомендації, розроблені за участю членів Стортингу (норвезького парламенту), щоб охопити такі питання, як запобігання конфлікту інтересів, прийняття подарунків та інші переваги та контакти з третіми сторонами, у тому числі лобісти; - підвищення прозорості та запобігання конфлікту інтересів у Стортингу, запровадивши додаткове положення в Реєстрі, де парламентарії можуть реєструвати будь-які особисті інтереси, які можуть створити враження, що вони можуть вплинути на його дії, включаючи питання, пов'язані з родиною; - декларування інформації про борги від господарської діяльності, що перевищують 968 830 крон - приблизно 100 000 євро - і вдвічі більше, що стосується гарантійних зобов'язань бізнесу.
Швейцарія	- розширення торгових кордонів: у квітні 2022 року Велика Британія оголосила про роботу над новою розширеною угодою про вільну торгівлю зі Швейцарією; - у травні 2022 року країна підписала угоду з Європейським космічним агентством (ESA) з метою розміщення центру передового досвіду з розробки космічних технологій; - країна посідає 13 місце за рівнем отримання електроенергії, 18 місце за реєстрацією власності та 20 місце за сплатою податків. Завдяки сприятливому діловому клімату Швейцарія отримує велику кількість іноземних інвестицій; - відповідно до енергетичної стратегії Швейцарії до 2050 року уряд має на меті сприяти відновлюваній енергетиці, заборонити нові атомні електростанції та знизити споживання енергії до 2035 і 2050 років.	- у 2020 році країна перевищила 90 процентиль за такими параметрами управління: політична стабільність і відсутність насильства, ефективність уряду, якість регулювання, дотримання верховенства права та контроль за корупцією; - підкуп державних посадовців заборонений Кримінальним кодексом Швейцарії; - Кримінальний кодекс Швейцарії встановлює такі самі покарання для осіб, які активно підкуповують державних службовців, як і для державних службовців, які беруть хабар. Покарання включають наступне: - до п'яти років позбавлення волі; - грошовий штраф, розрахований на основі добових, у розмірі до 360 щоденних штрафних одиниць (суддя визначає щоденний штраф, враховуючи фінансовий стан особи, від 10 до 3000 швейцарських франків на день, і множить цю суму за кількістю накладених днів); - до п'яти років заборони займатися професією; - кримінальне вилучення предметів і активів, які використовувалися, мали намір використовувати або вироблені внаслідок злочину.

Також варто зазначити, що Державний нафтовий фонд Норвегії накопичує резервні кошти від продажу енергоносіїв. Зазначений фонд виконує такі функції: фонду майбутніх поколінь та стабілізаційну. Загальна ідея його заснування полягає у тому, що акумульовані кошти передбачені для фінансування загального добробуту населення Норвегії після того, як у державі вичерпаються запаси нафти.

Таким чином, серед основних інструментів макроекономічних політик зазначених країн є розширення торгових кордонів, створення резервних фондів шляхом акумулювання коштів від основних галузей країни (Норвегія), розвиток інновацій, перехід до “зеленої” економіки, спрощення процедур реєстрації та оподаткування бізнесу.

Серед загальних заходів детінізації економіки, що застосовують більшість країн світу, є інструменти щодо зменшення податкового навантаження, транспарентності діяльності державних органів тощо. Покращення податку адміністрування, зменшення регуляторного тягаря та підвищення прозорості зменшить стимули до неофіційної діяльності, одночасно покращуючи ситуацію на ринку праці сприятимуть вирішенню проблему “тіньової” економіки.

Висновки. Отже, з огляду на поставлену мету були охарактеризовані особливості макроекономічної стабільності з урахуванням факторів корупції та тінізації економіки, розраховано та проаналізовано інтегральний індекс зазначених процесів на основі статистичної звітності 36 країн світу.

Було визначено, що корупція є дестимулятором економічного розвитку країни, основою якого є макроекономічна стабільність, та провокує зниження обсягів ВВП, ВНД на душу населення та збільшує розрив між рівнем доходів різних верств населення (індекс Джині). Це пояснюється зловживанням службовими обов’язками, що спричиняє зменшення обсягів інвестування у національну економіку та збагачення окремих осіб.

Проаналізувавши ключові характеристики тіньової економіки, можна зробити висновок, що при збільшенні її частки знижується обсяг ВВП, зростає рівень безробіття, знижується фінансовий потенціал країни та спотворюються економічні показники у цілому.

При розрахунку інтегрального індексу методом головних компонент було визначено статистично значущі показники макроекономічної стабільності, що включає фактори корупції та тінізації. Найбільший вплив здійснювали такі індикатори: індекс сприйняття корупції, факторне навантаження якого становило -0,953, показник ролі закону (0,972) та індикатор регулятивної якості (0,940). Варто зазначити, перший показник відноситься до блоку чинників корупції, а інші - до блоку тіньової економіки.

Проаналізувавши розрахований інтегральний індикатор макроекономічної стабільності можна зробити висновок, що найвище значення показника - більше 0,9, спостерігалось у Норвегії, Фінляндії, Данії та Швейцарії у 2010, 2015, 2020 та 2021 роках, а найнижче - в Україні, що становило -0,07 у 2015 році. Протягом 2010-2021 років середнє значення інтегрального індексу макроекономічної стабільності мало незначні коливання та знаходилося на рівні близько 0,6, що свідчить про відносну стійкість економік різних країн світу, незважаючи на політичні та соціально-економічні виклики.

Розрахувавши темпи приросту інтегральних індексів макроекономічної стабільності зазначених вище країн та їх складових було визначено, що Люксембург, Норвегія та Швейцарія мали позитивну динаміку протягом 2010-2021 років. Ключовими індикаторами, що мали значні прирости, були обсяг ВВП, контроль корупції, роль закону та регуляторна якість. У перелічених країнах з початку 2020 року почали створюватися та ефективно працювати резервні фонди, розглядаються політики щодо переходу на “зелену” економіку та впроваджується ряд антикорупційних нормативних актів.

Також на прикладі Норвегії визначено заходи щодо підвищення прозорості діяльності державних органів.

Література

1. Стельмах В.С. Енциклопедія банківської справи України. К.: Молодь: Ін Юре, 2001. 680 с.
2. Medina L. and Schneider F. Shadow Economies Around the World: What Did We Learn Over the Last 20 Years? *IMF Working Paper*. 2018. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2018/01/25/Shadow-Economies-Around-the-World-What-Did-We-Learn-Over-the-Last-20-Years-45583>.
3. Goals of Sustainable Development. *United Nations*. URL: <https://sdgs.un.org/goals/goal1>.
4. Bain J. S. The Profit Rate as a Measure of Monopoly Power. *The Quarterly Journal of Economics*. 1941. 55(2). P. 271. DOI: 10.2307/1882062.
5. Cavallaro E. and Maggi B. State of confidence, overborrowing and macroeconomic stabilization in out-of-equilibrium dynamics. *Economic Modelling*. 2016. № 59. 210–223. DOI: 10.1016/j.econmod.2016.06.015.
6. Chen S.-H. A note on nominal GDP targeting and macroeconomic (in)stability. *Macroeconomic Dynamics*. 2019. 23(8).
7. Ishac D. and Haidar J. Ibr. Political Connections Reduce Job Creation: Firm-level Evidence from Lebanon. *Journal of Development Studies*. 2021. 57 (8). 1373–1396. DOI:10.1080/00220388.2020.1849622.
8. Corruption perceptions index. *Transparency international*. 2021. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2021>.
9. Interactive Global Corruption Index Risk Map. *Global Risk Profile*. 2021. URL: https://risk-indexes.com/global-corruption-index/?gclid=Cj0KCQjwmN2iBhCrARIsAG_G2i5afZL6uxWz40epR3vJ143yYCMzIQEkw-skNGyJS1Uz8yQL-f39ETeApNeEALw_wcB.
10. DataBank. *World Bank*. 2021. URL: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators#>.

11. Global Corruption Barometer. *Transparency international*. 2017. URL: <https://www.transparency.org/en/gcb/global/global-corruption-barometer-2017>.
12. Luxembourg: Macroeconomic Country Outlook. *GlobalData*. 2022. URL: <https://www.globaldata.com/data-insights/macroeconomic/luxembourg-macroeconomic-country-outlook/>.
13. Switzerland: Macroeconomic Country Outlook. *GlobalData*. 2022. URL: <https://www.globaldata.com/data-insights/macroeconomic/switzerland-macroeconomic-country-outlook/>.

References

1. Stelmakh, V.S. (2001), *Entsiklopediya bankivs'koyi spravy Ukrainy* [Encyclopedia of banking in Ukraine], Molod ', Kyiv, Ukraine.
2. Medina, L. and Schneider, F. (2018), “Shadow Economies Around the World: What Did We Learn Over the Last 20 Years?”, *IMF Working Paper*, available at: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2018/01/25/Shadow-Economies-Around-the-World-What-Did-We-Learn-Over-the-Last-20-Years-45583> (Accessed 10 June 2023).
3. United Nations (2023), “Goals of Sustainable Development”, available at: <https://sdgs.un.org/goals/goal1> (Accessed 10 June 2023).
4. Bain, J. S. (1941), “The Profit Rate as a Measure of Monopoly Power”, *The Quarterly Journal of Economics*, vol. 55, no. 2, pp. 271.
5. Cavallaro, E. and Maggi, B. (2016), “State of confidence, overborrowing and macroeconomic stabilization in out-of-equilibrium dynamics”, *Economic Modelling*, vol. 59, pp. 210–223.
6. Chen, S.-H. (2019), “A note on nominal GDP targeting and macroeconomic (in)stability”, *Macroeconomic Dynamics*, vol. 8, no. 23.
7. Ishac, D. and Haidar, J. Ibr. (2021), “Political Connections Reduce Job Creation: Firm-level Evidence from Lebanon”, *Journal of Development Studies*, vol. 8, no. 57, pp. 1373–1396.
8. Transparency international (2021), “Corruption perceptions index”, available

- at: <https://www.transparency.org/en/cpi/2021> (Accessed 10 June 2023).
9. Global Risk Profile (2021), “ Interactive Global Corruption Index Risk Map ”, available at: https://risk-indexes.com/global-corruption-index/?gclid=Cj0KCQjwmN2iBhCrARIsAG_G2i5afZL6uxWz40epR3vJ143yYCMzIQEkw-skNGyJS1Uz8yQL-f39ETEaApNeEALw_wcB (Accessed 12 June 2023).
10. World Bank (2021), “DataBank”, available at: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators#> (Accessed 12 June 2023).
11. Transparency international (2017), “ Global Corruption Barometer ”, available at: <https://www.transparency.org/en/gcb/global/global-corruption-barometer-2017> (Accessed 12 June 2023).
12. GlobalData (2022), “ Luxembourg: Macroeconomic Country Outlook ”, available at: <https://www.globaldata.com/data-insights/macroeconomic/luxembourg-macroeconomic-country-outlook/> (Accessed 12 June 2023).
13. GlobalData (2022), “ Switzerland: Macroeconomic Country Outlook ”, available at: <https://www.globaldata.com/data-insights/macroeconomic/switzerland-macroeconomic-country-outlook/> (Accessed 12 June 2023).

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.